G’AZNACHILIK-DAVLAT MOLIYASINING ENG MUHIM BO’LAGI

Bazarova Mamlakat Supiyevna
Osiyo Xalqaro Universiteti, Buxoro, Iqtisodiyot kafedrasi o’qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O’zbekiston Respublikasi g’aznachilik va uning tarkibi to’g’risida, shuningdek ularni ularni amalga oshirish tamoyillari, davlat moliyasidagi asosiy vazifalari va ularni amalga oshirish bosqichlari to’g’risida to’xtalib o’tilgan.*
Kalit so’zlar: *g’aznachilik, davlat moliyasi, davlat dasturlari*

Bozor munosabatlarini chuqurlashtirish va iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida davlat moliyasini isloh qilish muhim ahamiyatga ega. Bozor munosabatlari sharoitida Davlat byudjetining roli oshadi va undan samarali foydalanish milliy iqtiso-diyotning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi bilan birga mamlakat ichida iqtisodiy-ijtimoiy barqarorlikni yuzaga keli-shini ta’minlaydi. Hozirgi kunda jahon mamlakatlarida byudjetning kassa ijrosi ikkita usulda, ya’ni bank va g‘aznachilik tizimi orqali amalga oshiriladi.

Davlat byudjetining g‘azna ijrosi Davlat byudjetining barcha daromadlarini yagona g‘azna hisobvarag‘iga kiritishdan, shuningdek, Davlat byudjetining xarajatlarini shu hisobvaraqdan to‘lashdan iborat. Globallashtirish jarayonlari va iqtisodiyotni liberallashtirilishi moliyaviy sohada tegishli islohotlar o‘tkazishni talab qiladi. Chunki, davlat xarajatlarini qisqartirish mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishi uchun qo‘shimcha imkoniyatlar beradi.

«Davlat byudjeti g‘azna ijrosining asosiy tamoyillari – kassaning yagonaligi hamda buxgalteriya hisobi va hisobotini tashkil etishning yagonaligidan iborat. Davlat byudjetining g‘azna ijrosi qonun hujjatlarida belgilab qo‘yiladigan maxsus vakolatli mliya organi hamda uning Qorag‘alpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, tumanlar, shaharlardagi hududlar bo‘linmalari tomonidan amalga oshiriladi”.

Avvalambor, g‘aznachilik to‘g‘risida so‘z yuritilganda, uning ma’nosini tushuntirishga harakat qilamiz. «G‘azna» inglizcha “treasure trove” so‘zidan olingan bo‘lib, insonlar tomonidan ma’lum bir maqsadlarda yerga ko‘milgan oltin va kumushning topilishi hamda bu topilma podsholarga (davlatga) tegishli bo‘lganligini anglatadi». Yuridik ma’lumotnomada ko‘rsatilishicha, g‘azna har qanday mulk emas, balki faqat pullar, ya’ni oltin va kumush tangalar, valyutalar va chet el valyutalari yoki boshqa qimmatbaho predmetlar, ya’ni qimmatbaho toshlar, marvaridlar, qimmatbaho quyma metallar, ulardan yasalgan buyumlar va buyum parchalari hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi hukumati va Xalqaro valyuta jamg‘armasi o‘rtasida 2022 yilda imzolangan Memorandumda iqtisodiy islohotlarni kengaytirish va chuqurlashtirish ishlari bilan birgalikda davlat moliyasini boshqarishni takomillashtirish masalalariga katta e’tibor qaratilgan. Ular qatorida respublikada G‘aznachilik tizimining yangi avlod tizimining joriy qilinishi eng muhim vazifa, deb e’tirof etildi. G‘aznachilik hukumatimizning yaqin kelajakdagi moliya siyosatining negizini tashkil etadi. Loyihani amalga oshirish ishlari 2022-2026 yillarni qamrab oladi. Mana shu munosabat bilan 2022 yilda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 26 apreldagi 144-sonli «Davlat moliyasini boshqarishni isloh qilish loyihasini amalga oshirishga tayyorlanish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi Qarori qabul qilindi. Mazkur qarorga, asosan, loyihani tayyorlash va amalga oshirish uchun Vazirlar Mahkamasi qoshida muvofiqlashtiruvchi Kengash tashkil qilindi va u hozirda ish olib bormoqda. Loyihaning asosiy maqsadlari bu davlat moliyasini boshqarishni takomillashtirish, Davlat byudjetini tayyorlash jarayonini isloh qilish va Davlat byudjeti ijrosining G‘aznachilik shakliga o‘tish orqali byudjet mablag‘larini samarali sarflanishini ta’minlashdan iboratdir.

Davlat moliyasini boshqarishni isloh qilish uchun Hukumat tomonidan ajratilgan mablag‘lardan tashqari Jahon banki tomonidan – 14,2 mln. dollarlik kredit, Yaponiya hukumati tomonidan – 2,8 mln. dollar, TASIS tomonidan – 2,8 mln. dollar va Islom taraqqiyot banki tomonidan – 0,2 mln. dollarlik grantlar ajratilishi ko‘zda tutilgan.

G‘aznachilikni joriy etish byudjet daromadlarining to‘liq va o‘z vaqtida tushishini va xarajatlar qismida byudjet mablag‘lari-ning maqsadli sarflanishining nazoratini kuchaytirish va pul oqimlarini samarali boshqarish imkonini beradi. Mazkur tizimni joriy etish bilan byudjet bajarilishini kuzatish, boshqaruv qarorlarini qabul qilishda qulaylik yaratish, byudjet mablag‘larini maqsadsiz sarflanishdan himoyalash va byudjetni rivojlantirish va prognozlashtirish sifatini oshirish mumkin.

Davlat byudjetining G‘aznachilik tizimi joriy etilishi quyidagi ijobiy natijalarga erishishga imkoniyat beradi:

- davlat moliyaviy resurslarining real hajmini va uning istiqbol ko‘rsatkichlarini doimiy nazorat qilish;
- davlat moliyasining holati to‘g‘risidagi tezkor va muntazam ravishda axborotlarni yig‘ish, ishlov berish va tahlil qilish;
- davlat byudjetining daromad va xarajat qismlarini kassa ijrosini har kungi aniqlashtirilgan monitoringini o‘tkazish;
- tasdiqlangan byudjet mablag‘lari doirasida byudjet tashkilotlarining tovarlar va xizmatlar etkazib beruvchilar oldidagi majburiyatlarini qabul qilish bosqichida dastlabki nazoratni amalga oshirish;

- moliya organlari tomonidan byudjet xarajatlarini o‘z vaqtida va adresli moliyalashtirish bilan byudjet mablag‘larini bosh taqsimlovchilari tomonidan suiste’mol qilish va noto‘g‘ri ishlatishning oldini olish maqsadida joriy nazorat olib borish;
- byudjet tashkilotlari majburiyatlarni olgandan keyin pul mablag‘larini G‘aznachilik hisob raqamidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri tovar yetkazib beruvchilar hisob raqamiga o‘tkazish orqali pul oqimlari harakatini tezlashtirish o‘z vaqtida to‘lovni amalga oshirish orqali ta’minotchilarni moliyaviy imkoniyatlarini yaxshilash;
- G‘aznachilik tizimining bir pog‘onasidan ikkinchi pog‘onasiga pul mablag‘lari o‘tkazishni tezlashtirish orqali byudjet mablag‘larini tezkor harakat qilinishini ta’minlash.

Respublikada davlat moliyasini isloh qilish dasturining maqsadi xarajatlarni samarali boshqarish, pul-kredit intizomini mustahkamlash va ajratmalarni oldingi vazifalarni nazarda tutgan holda taqsimlash, byudjet ijrosi va byudjet nazoratini samarali ta’minlash, uning tiniqligini oshirish va davlat mablag‘larini ishlatganligi uchun hisobotni takomillashtirishga yo‘naltiriladi. Mazkur maqsadlarga erishish uchun byudjet ijrosi va uni tayyorlashni takomillashtirish, shu jumladan, G‘aznachilik tizimini joriy qilish va uni barcha zaruriy jihozlar, axborot texnologiyalari bilan ta’minlash ishlari amalga oshiriladi.

ADABIYOTLAR:

1. Алимова, Ш. А., & Шадиев, А. Х. (2025). РОЛЬ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА: АНАЛИЗ ЗА 2021–2024 ГОДЫ. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 245-252.
2. Алимова, Ш. А., & Шадиев, А. Х. (2025). СОВРЕМЕННЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: АНАЛИЗ ДАННЫХ И ПЕРСПЕКТИВЫ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(4), 205-211.
3. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2025). OZBEKISTONDA INNOVASION FAOLIYATNI MOLIYALASHTIRISH STRATEGIYASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(4), 36-45.
4. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2025). INNOVATSION FAOLIYATNI QO ‘LLAB-QUVVATLASHNING YEVROPA MAMLAKATLARI TAJRIBALARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 35-44.
5. Sodiqova, N. T., & Bobojonova, M. J. (2025). MAMALAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA XALAQARO TURIZIM O’RNINING

IQTISODIY MAZMUNI VA AHAMIYATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(5), 66-75.

6. Sodiqova, N. T., & Xalilov, B. B. (2025). PUL-KREDIT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHNING USUL VA MEXANIZMLARI (INFLYATSION TARGETLASH REJIMIGA O 'TISHNING AHAMIYATI). *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(5), 87-96.
7. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH DARAJASI VA UNING ISTIQBOLLI YO 'NALISHLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(5), 172-181.
8. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORTCHI KORXONALARNI QO 'LLAB-QUVVATLASH USULLARI VA VOSITALARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(4), 213-224.
9. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORT QILUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINING NAZARIY TAHLILI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 137-148.
10. Bahodirovich, X. B. (2025). ON THE BASIS OF INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL REPORTING PROCEDURE IN UZBEKISTAN. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 151-157.
11. Bakhodirovich, K. B. (2023). *CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. IMRAS, 6 (6), 161–165*.
12. Bahodirovich, K. B., & Mahmudovna, Q. G. (2025). TYPES OF CREDIT PRODUCTS. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 269-277.
13. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, *51*, 258-266.
14. EI, I. (2024). MAKROIQTISODIY KO 'RSATKICHLARNNG O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(3), 275-281.
15. Raxmonqulova, N., & Muxammedov, T. (2025). HUDUDNING STRATEGIK IJTIMOIY-IQTISODIY SIYOSATINI BAHOLASH: METODOLOGIK YONDASHUV. *Modern Science and Research*, *4*(1), 918-921.

16. Raxmonqulova, N. O. (2025). TASHKILOTDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI BOSHQARISHNING AHAMIYATI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *2*(1), 15-21.

17. Abdivayitovna, S. U., & Azimov, B. F. (2025). IMPROVING THE EFFICIENCY OF USING MATERIAL AND TECHNICAL RESOURCES IN ENTERPRISES. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 223-228.

18. Akbarovna, N. N. (2025). BYUDJET TIZIMINI ISLOH QILISHNING ASOSIY YO ‘NALISHLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(5), 80-86.

19. Akbarovna, N. N. (2025). MAIN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, *13*(1), 242-249.

20. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). O’ZBEKISTONDA FRILANSERLIK VA AUTSORSERLIKNING RIVOJLANISH DARAJASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 72-77.

21. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, *6*(6), 118-124.

22. Bustonovna, J. Z. (2024). O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING BARQAROR O'SISHIDA SANOAT TARMOQLARINING AHAMIYATI.

23. Bazarova, M. (2023). EFFECTIVENESS OF USING PR-ADVERTISING SERVICES IN THE PROCESS OF PRODUCT DELIVERY ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION. *Modern Science and Research*, *2*(12), 506-512.

24. Supiyevna, B. M. (2023). TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA PERSONALNI BOSHQARISHNING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, *42*, 409-414.

25. Базарова, М. С. (2020). Развитие внимания дошкольников посредством дидактических игр. In *Исследования молодых ученых* (pp. 37-40).

26. Jumayeva, Z. Q. (2025). ISSUES OF IMPROVING THE METHODOLOGY OF COMPETITION ASSESSMENT IN THE BANKING SERVICES MARKET OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT*, *3*(1), 41-49.

27. Авезова, Ш. М., & Жумаева, З. К. (2013). МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. *СЕКЦІЯ 1. Економіка і управління національним господарством...............* *9*, 12.

28. To’rayevich, I. A., & AD, S. (2025). O ‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYALARNI SOLIQ MEXANIZMLARI ASOSIDA JALB QILISH

IMKONIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(6), 44-57.

.

29. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). MILLIY IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNI SOLIQLAR VOSITASIDA RAG 'BATLANTIRISH ISTIQBOLLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 13-24.
30. Sadilloyevna, D. M. (2025). Prospects for Investments in Modernization of the Economy in the Agricultural Sector. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 217-222.
31. Джураева, М. С., & Алимова, Ш. А. (2025). АНАЛИЗ ТОЧКИ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ И МАРЖИНАЛЬНОЙ ПРИБЫЛИ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(4), 88-94.
32. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). AHOLINING O'ZINI O'ZI BANDLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(2), 321-325.
33. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY OF ANALYSIS OF COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN BUKHARA REGION. *International journal of artificial intelligence*, *4*(10), 341-345.
34. Bazarova, M. S., & Khudaiberdiyeva, O. Q. (2022). IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF INNOVATIVE MANAGEMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 464-467).
35. Supievna, B. M., & Firuza, S. (2023). STRATEGIC WAYS OF IMPLEMENTING PERSONNEL POLICY IN COMMERCIAL BANKS. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, *1*(7), 22-25.
36. Supiyevna, B. M. (2022). Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalini boshqarish tizimini takomillashtirish.
37. Supiyevna, B. M. (2024). DISTINCTIVE FEATURES OF PERSONAL MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS. *Gospodarka i Innowacje.*, *47*, 134-139.
38. Supievna, B. M. (2023). MARKETING MANAGEMENT STRATEGY'S IMPORTANCE AND MODERN CONCEPT. *Gospodarka i Innowacje.*, *42*, 381-386.
39. Бобоев, А. Ч., & Базарова, М. С. (2019). Хорижий инвестицияларнинг жозибадорлигини ошириш. *Интернаука*, (22-3), 88-90.

40. Bazarova, M. S., & Shahboz, K. (2022). Ways to increase the efficiency of available tourist facilities in Uzbekistan. *Scientific approach to the modern education system*, *1*(10), 16-18.

41. Bazarova, M. (2024). DISTINCTIVE FEATURES OF PERSONAL MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS. *Modern Science and Research*, *3*(1), 563-567.

42. Supiyevna, B. M. (2024). WAYS OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN THE DEVELOPMENT OF PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, *51*, 131-137.

43. Bazarova, M. (2024). MARKETING MANAGEMENT STRATEGY'S IMPORTANCE AND MODERN CONCEPT. *Modern Science and Research*, *3*(6).

44. Bazarova, M. (2024). FEATURES OF BANKING MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS. *Modern Science and Research*, *3*(6).

45. Supiyevna, B. M. (2024). O’ZBEKISTONDAGI XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINI ISH BILAN BAND ETISH YO’LLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, *4*(08), 78-84.

46. Bazarova, M. S. (2022). FACTORS THAT ENSURE THE SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF A SYSTEM OF KEY PERFORMANCE INDICATORS IN THE.

47. Хайитов, Ш. Н., & Базарова, М. С. (2020). Роль иностранных инвестиций в развитии экономики Республики Узбекистан. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 284-287).

48. Базарова, М. С., & Пулатов, Ш. Ш. (2019). Проблемы банковской системы узбекистана и пути их решения. *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации*, 131-133.

49. Бозорова, М. С. (2021). Глава 10. Стратегия внедрения цифровых технологий и современных методов в образовательный процесс. In *Инновационное развитие науки и образования* (pp. 122-132).

50. Базарова, М. С. (2021). ЭКОНОМИКА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЕЁ РАЗВИТИИ. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 350-354).